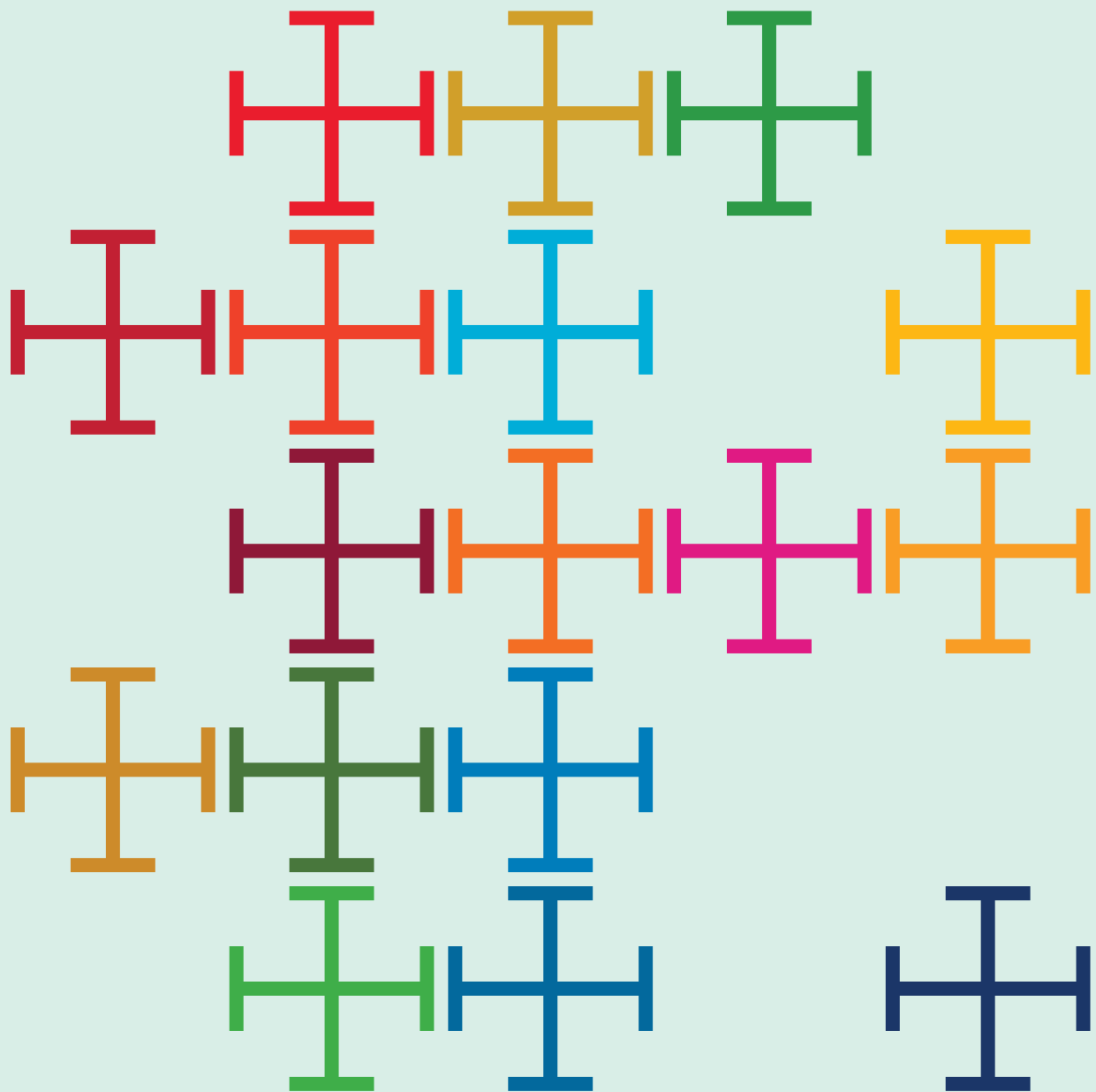

VERDENSMÅLSBOGEN

FN's Verdensmål
i lyset af den kristne tro

Verdensmålsbogen

FN's Verdensmål i lyset af den kristne tro

Udgivet i København december 2019 af:

Verdensmålsbogen er en oversættelse af den norske Bærekraftsboka, udgivet af Kirkens Nødhjælp, Norges Kristne Råd, KFUK-KFUM og Mellomkirkeligt råd for Den norske kirke.

Teologiske refleksioner og spørgsmål: Kjell Nordstokke

Bønner: Hildegunn Marie Tønnessen Seip

Norske redaktører og øvrigt tekstarbejde: Guro Almås og Anne Marte Skaland

Dansk udgave:

Oversættelse fra norsk: Estrid Hessellund

Dansk bearbejdning: Birthe Juel Christensen, Folkekirken Nødhjælp // Mette Høyer Eriksen, DMRU // Signe Lund Christensen, ADRA // Danmark Christian Arffmann, Folkekirken mellemkirkelige Råd

Grafisk design: Anne Moustén, Folkekirken Nødhjælp // Forside: Mosaik af 'Krykkekors', det består af fire Tau-kors, som Frans af Assisi gjorde til sit kendemærke for troskab mod Guds skaberværk.

Verdensmålsbogen kan downloades i sin helhed eller kapitelvis: verdensmaalsbogen.dk

Engelsk udgave: sdgbook.com

Sang- og salmehenvisninger: DDS - Den Danske Salmebog // HS - Højskolesangbogen

Spørgsmål og henvendelser:

Signe Lund Christensen // sigchr@adra.dk

Birthe Juel Christensen // bjc@dca.dk

Tryk: KLS Pureprint // Trykt på 100% bæredygtigt papir.

4	Forord
6	Indledning
8	Mål 1 Afskaf fattigdom
10	Mål 2 Stop sult
12	Mål 3 Sundhed og trivsel
14	Mål 4 Kvalitetsuddannelse
16	Mål 5 Ligestilling mellem kønnene
18	Mål 6 Rent vand og sanitet
20	Mål 7 Bæredygtig energi
22	Mål 8 Anstændige jobs og økonomisk vækst
24	Mål 9 Industri, innovation og infrastruktur
26	Mål 10 Mindre ulighed
28	Mål 11 Bæredygtige byer og lokalsamfund
30	Mål 12 Ansvarligt forbrug og produktion
32	Mål 13 Klimaindsats
34	Mål 14 Livet i havet
36	Mål 15 Livet på land
38	Mål 16 Fred, retfærdighed og stærke institutioner
40	Mål 17 Partnerskaber for handling
42	Noter

Forord

Birgitte Qvist-Sørensen, Folkekirkens Nødhjælp

Peter Blum Samuelsen, DMRU

Jens Vesterager, ADRA Danmark

Birger Nygaard, Folkekirkens mellemkirkelige Råd

Verdensmålene repræsenterer noget nyt og noget gammelt. Kampen for fred, miljø og retfærdighed er på ingen måde ny. Men det er aldrig før sket, at verdens ledere er blevet enige om så omfattende og ambitiøse mål for fremtiden. Verdensmålene skaber en ny drivkraft. De giver os en chance, som vi må gribe. Det skylder vi alle, som fortsat lever i fattigdom og uretfærdighed. Det skylder vi de nye generationer, som skal arve jorden.

For at nå Verdensmålene er vi afhængige af, at mange arbejder for dem. Det er summen af alle menneskers engagement og handlinger, som bestemmer udviklingen. Til hverdag kan vi vælge klimavenlige løsninger, etisk produceret tøj, eller vi kan samle plastik i strandkanten. For at ændre de grundlæggende strukturer, som skaber

konflikt, uretfærdighed og klimaproblemer, må vi være mange, som går sammen. Vi må organisere os og arbejde gennem lokalsamfund, organisationer og internationale netværk.

Verdensmålene er resultatet af en lang proces, der gik forud for selve vedtagelsen. I løbet af to år bar repræsentanter for rige og fattige lande, for unge og gamle, etniske mindretal, sårbare grupper, regeringer, civilsamfundsorganisationer, religiøse samfund og mange flere deres viden om verdens tilstand, bekymringer, anfægtelser og håb frem for FN. Således var både Kirkernes Verdensråd, Det lutherske Verdensråd og ACT Alliance, som Folkekirkens Nødhjælp er en del af, sammen med mange andre med til skabe visionen og sætte ambitionen. For som kristne og som kirker har vi noget at bidrage med. Vi har endda et ord for jorden og alt, som er derpå: Guds skaberværk, som vi har et fælles ansvar for at forvalte og passe på.

Kirker og menigheder er nogle af de stærkeste lokale netværk, vi kender. Repræsenteret i by og på land, på øer og fastland, i nord og syd. Som kirkelige organisationer, der arbejder med at bekæmpe verdens fattigdom, har vi et stort og konstant ønske om at engagere enkeltpersoner, kirker og menigheder i arbejdet for at gøre verden til et bedre sted.

Vores organisationers arbejde foregår sædvanligvis i fremmede kontekster. Der er langt derud, hvor fattigdom, sult eller ufred hænger. Og det kan synes svært at se, hvordan man som enkeltperson eller gruppe kan gøre en forskel for mennesker så langt væk.

Som kristne har vi en forpligtelse til at handle på den uretfærdighed, vi oplever. Men det kan være udfordrende – for hvor skal man begynde? Verdensmålene er et godt sted, for de giver netop rammen for lokal handling med global påvirkning.

I denne bog finder vi refleksioner over, hvad Bibelen og kristendommen har at sige om de enkelte Verdensmål. Temaerne er langt fra nye for kirken, men forhåbentlig kan denne bog inspirere til nye vinkler, tanker og handling. Bogen er tiltænkt at kunne bruges i mange sammenhænge; i kirker, bibelgrupper, til andagt, prædikenforberedelse eller i arbejdet med børn og unge. Fortsæt selv listen!

Vi håber, at Verdensmålsbogen vil inspirere og opmuntre til både refleksion og handling. Som brødre og søstre står vi sammen verden over med ønsket om en bæredygtig, fredelig og retfærdig verden.

God fornøjelse!

Indledning

Af Kjell Nordstokke

Kan Bibelen, den kristne tro og teologisk refleksion være en ressource i arbejdet med Verdensmålene? Det kommer an på hvilket perspektiv, man vælger at bruge. De bibelske tekster åbner for flere mulige perspektiver. Her er nogle af dem:

Et grundlæggende udgangspunkt er, at Bibelen i stor grad handler om almindelige mennesker og deres hverdag. Her findes erfaringer af tørke og hungersnød, frygt for krig og vold og en stadig uro for at blive ramt af sygdom eller ulykke. Hverdagen mindede dagligt mennesker om livets sårbarhed. Men den fyldte dem også med undren over skaberværkets storhed og gavmildhed. De vidste, at de var en del af en større sammenhæng, som var vanskelig at forstå.

Denne hverdag tolkede de i troen på Gud. "Jorden med alt, hvad den rummer, verden og dens beboere, tilhører Herren, for han har grundlagt den på havene, grundfæstet den på strømmene" (Salme 24,1-2). Forestillingen om Gud som skaber er rodfæstet i hverdagens erfaringer og undren, og den knytter sig til forventningen om Guds nådige nærvær med løfte om fremtid og håb.

I lys af skabertanken har alt det skabte en grundlæggende værdi i sig selv; skaberværkets gaver kan ikke reduceres til midler for menneskets

trang til at erobre og forbruge. Ifølge Skabelsesberetningen (1. Mosebog, 1) er mennesket unikt i skaberværket; kun mennesket er skabt i Guds billede. Men denne særlige rolle indebærer først og fremmest et kald til at være Guds medarbejder for at fremme det, som er ret, godt og sandt. Kun mennesket har fået til opgave at værne om skaberværket og dets goder. Dette gælder alle mennesker, ikke bare kristne. Og det gælder almindelige mennesker i alle hverdagens gøremål. Dette perspektiv giver uden tvivl en vigtig indsigt i refleksionen omkring Verdensmålene og arbejdet med at virkeliggøre dem.

Menneskene, som Det Gamle Testamente fortæller om, tilhørte et folk, som Gud havde sluttet en særlig pagt med. Gennem pagten lovede Gud at værne om folket og give det gode levevilkår; til gengæld forpligtede folket sig til at overholde bud og forskrifter. Retfærdighed og fred er nøgleord i denne troskabspagt: På den ene side får mennesker del i Guds retfærdighed og fred – som gode gaver og ressourcer til opbygning af det gode fællesskab. På den anden side har folket til opgave at forvalte disse gaver ret og selv bidrage til at fremme retfærdighed og fred i hverdagens relationer og gøremål.

Profeterne i Det Gamle Testamente kritiserede folket for at have svigtet og

vendt sig væk fra Gud. De revsede først og fremmest magthaverne, både den politiske, økonomiske og religiøse elite, og deres livsstil. Herskernes magtmisbrug og undertrykkelse af fattige var ikke bæredygtig. Derfor ville Gud straffe dem. Landet ville gå i opløsning, hvis de ikke omvendte sig og påny forpligtede sig til at arbejde for retfærdighed og fred.

Som kristne er vi ikke bundet af den pagt, som folket Israel indgik med Gud på Sinaibjerget. Men de 10 bud er fortsat retningsgivende for, hvad det vil sige at leve "ret"; ifølge Jesus kan hele loven og profeterne summeres op i det dobbelte kærlighedsbud: at elske Gud og at elske sin næste som sig selv (Matthæus 22,36-40). Det er et kald til barmhjertighed og omsorg, til at værne om menneskeværd og skaberværk og til at fremme retfærdighed og fred.

Hvordan skal det så ske i praksis? Først og fremmest gennem hverdagslivets daglige gøremål. Men også gennem konkret engagement i sager, som ansporer os til en fælles indsats.

Denne bog har som mål at tolke Verdensmålene som "tidernes tegn" (Matthæus 16,4). Som offentlig dagsorden udtrykker de en global ambition om at gøre verden bedre for alle at leve i, først og fremmest ved at bygge bæredygtige samfundsordninger. Samtidig udtrykker mange af målene det, som kirker længe har været optaget af og kæmpet for. Derfor repræsenterer Verdensmålene en unik mulighed for kristent samfundsansvar i samarbejde med andre samfundsaktører, både myndigheder, organisationer og frivillige.

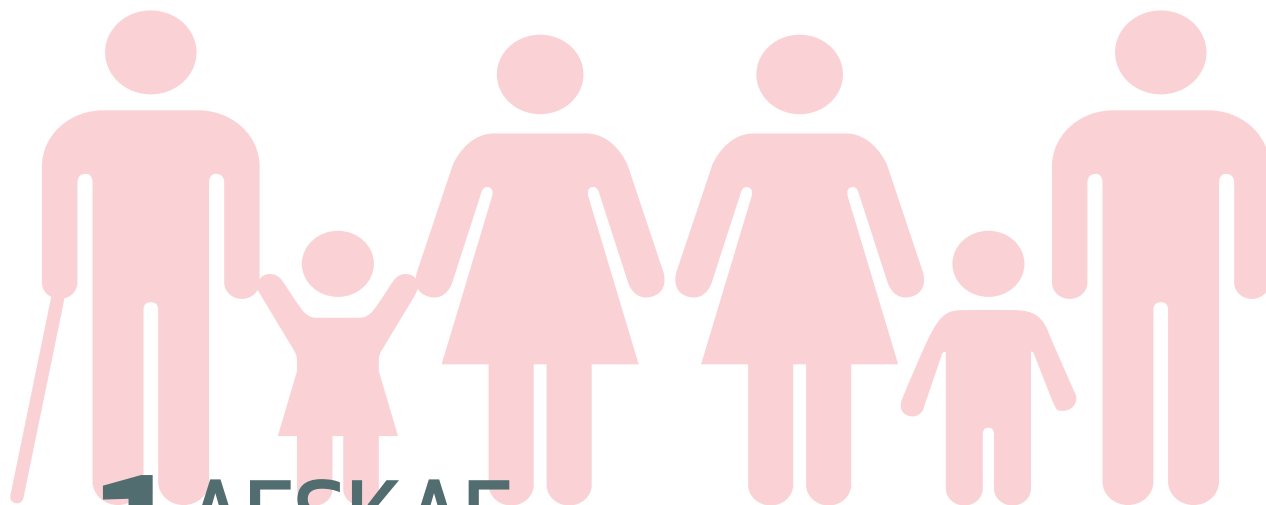
Hvordan ses Verdensmålene i lyset af den kristne tro? Mange steder i verden bruger kristne metoden "observere - vurdere - handle", når de forsøger at tolke udfordringerne i hverdagen i et trosperspektiv. Metoden består af tre trin; det er

vigtigt, at disse tages i den rigtige rækkefølge, uden at blande dem sammen, og ved at bruge tid nok på hver af dem. I kapitlerne om de enkelte Verdensmål i denne bog vil man finde elementer af alle tre trin.

Det første trin er "at observere". Det giver plads til en beskrivelse af et tema eller en problemstilling, som er så realistisk som muligt, måske ved hjælp af faglig dokumentation og analyse. Alle Verdensmålene er baseret på en sådan indsigt og på en forståelse, som tolker dem som en global udfordring. "At observere" handler med andre ord om at få fakta frem og i tillæg at klarlægge den etiske dimension af temaet: Hvorfor er dette en udfordring, som angår os?

Det andet trin er "at vurdere". Det er her trosperspektivet bringes ind med spørgsmålet om, hvordan det, vi har set, kan vurderes i lyset af Guds ord og troen på Gud som skaber, frelser og livgiver. Dette trin går ud på at bringe bibelske temaer og fortællinger ind, så de kan bidrage til at stille skarpt på den udfordring, der ligger i det, vi har set. På den måde kan vi bedømme udfordringen i perspektiv af troen og håbet. Det er vigtigt, at dette sker med et kritisk - også selvkritisk - blik. Er det helt sikkert, at vores perspektiv på bibelfortællingerne er det rigtige? Hvordan vil fattige og undertrykte vurdere det, vi har set?

Det tredje trin er "at handle". Når vi har set på det, som udfordrer os, og reflekteret kritisk over dette tema i troens og tjenestens perspektiv, så melder spørgsmålet sig: Hvad skal vi gøre? Som enkeltindivider, som kristent fællesskab, som lokalsamfund - og så videre. Både indsigten fra det første trin og erkendelsen fra det andet trin kan bidrage til et fornyet engagement i aktiviteter, vi allerede er involveret i. Men det kan også ske, at vi motiveres til nye og mere dristige engagementer, i nye samarbejdsrelationer og med mere klare målsætninger.

1 AFSKAF FATTIGDOM

Kampen mod fattigdom er en af vor tids allerstørste udfordringer. Fattigdom forbindes ofte med at mangle penge, men det handler også om mangel på adgang til andre goder, som er vigtige for at leve et værdigt liv.

Ekstrem fattigdom er manglen på livsvigtige ressourcer. Ekstrem fattigdom defineres som det at leve for under 1,9 dollars om dagen – dvs. cirka 13 kroner (justeret efter prisniveauet i det land, man bor i). Lever man i ekstrem fattigdom, får man ikke dækket de helt grundlæggende behov som mad, tøj og bolig.

Andelen af ekstremt fattige i verden blev mere end halveret mellem 1990 og 2015¹. Dette er en af grundene til, at mange mener, at 2015-målene, forløberer for Verdensmålene, i stor grad var en succes. Med Verdensmålene har FN's medlemslande sat sig et meget mere ambitiøst mål, nemlig at afskaffe ekstrem fattigdom helt. De har kunnet sætte dette mål, fordi de mener, at vi i dag har ressourcer til at nå det.

I de rige lande handler fattigdom ofte om det at være udenfor eller det ikke at have de samme muligheder som andre. Også i Danmark lever flere børn i familier med lav indtægt², og de er bl.a. i risiko for at falde uden for organiserede fritidsaktiviteter og det sociale liv blandt jævnaldrende.

Årsagerne til fattigdom kan være på individuelt niveau (f.eks. sygdom eller brug af rusmidler), på nationalt niveau (f.eks. arbejdsløshed, korruption eller stor ulighed) eller på internationalt niveau (f.eks. kapitalflugt eller uretfærdige handelsregler). For at nå Verdensmål 1 må vi se på alle de tre niveauer. 'Ingen skal lades tilbage' (Leave no one behind) – lyder den overordnede vision i Verdensmålene, og netop det er kernen i målet om at afskaffe fattigdom. Alle og enhver, som bliver født på denne klode, skal have mulighed for at leve et godt liv og tage del i samfundet.

Teologisk refleksion

"De fattige har I jo altid hos jer" (Matthæus 26,11). Disse ord bliver ofte tolket sådan, at Jesus bekræftede fattigdom som en naturens orden eller som en uundgåelig skæbne, som nogen er dømt til. Men Jesus citerer i virkeligheden 5. Mosebog 15,11 hvor udsagnet følges op af et klart påbud: "Luk din hånd op for din landsmand, for alle trængende og fattige hos dig i dit land."

Bibelen har en realistisk forståelse af fattigdom; den ved, at uretfærdighed og undertrykkelse ofte er årsag til, at mennesker bliver fattige. Særligt profeterne er entydige i deres kritik af de mægtige, som "giver onde love og udsteder uretfærdige forordninger, for at afvise de svages sag og berøve mit folks hjælpeløse deres ret" (Esajas 10,1-2). Men de forkynder også, at Gud stiller sig på de fattiges side og forsvarer deres ret (Esajas 1,17; 3,14-15).

Jesus placerer tydeligt sig selv i denne tradition med kald til at "bringe godt budskab til fattige" og "at sætte undertrykte i frihed" (Lukas 4,18). At følge Jesus indebærer at tage del i det samme kald: at motivere kristne og kirker til at gøre en indsats for at udrydde fattigdom. Vel vidende at de fattige altid vil være hos os – så længe systemer og magthavere giver rum for uretfærdighed og undertrykkelse.

Spørgsmål

Hvordan skal vi tolke udsagnet "De fattige har I jo altid hos jer" i dag – lokalt og globalt?

Bibelen fremstiller fattigdom både som et ideal og som en uværdig nød. Kan begge perspektiver fastholdes?

Bøn

Gud, al godheds giver,
lær os at dele, så ingen skal mangle,
at invitere ind, så ingen skal stå udenfor.
Vis os på ny, at vi alle er dine skabninger
og elskede børn.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordringer

Er fattigdom et problem, der hvor I bor?

Er der noget, I kan gøre for at lære mere om dette og bidrage til at reducere fattigdommen?

Salmer

"Du, som gir os liv og gør os glade."
Hans Anker Jørgensen, DDS 369

"Vi rækker vore hænder frem."
Svein Ellingsen/Peter Balslev-Clausen, DDS 367

"Vor klippe vi slippe umulig."
Hans Adolph Brorson, DDS 651

2 STOP SULT

Hvert niende menneske er underernæret³. Hvem er de? Hvilke ansigter skjuler sig bag denne statistik? De findes over hele verden, men de fleste bor i Asien, Afrika og Latinamerika, og der er flere kvinder end mænd.⁴

Underernæring opstår, når et menneske får for få næringsstoffer som kalorier, proteiner, vitaminer og mineraler. Antallet af underernærede er øget i perioden 2014 til 2017. FN's fødevareprogram peger på klimaændringer og væbnede konflikter som to af årsagerne til forøgelsen.⁵ Når regnen udebliver år efter år, og folk mister både afgrøder og husdyr, bliver det et skræmmende eksempel på, hvordan klimakrisen rammer. Når civile i konfliktområder ikke kan få mad, viser det, hvor brutal en krigs skjulte konsekvenser kan være. Det er med til at illustrere, hvordan de forskellige Verdensmål hænger sammen.

Sult hænger også tæt sammen med fattigdom, og for at løse sultproblemet må vi bekæmpe fattigdommen. Desuden kræver det en målrettet indsats for et bæredygtigt landbrug. FN-organisationer, NGO'er og andre internationale aktører kan hjælpe udviklingslande med at videreudvikle deres landbrug på en måde, som er bæredygtigt, og som modvirker sult. Hvis det lykkes os at forbedre levevilkårene for småbønder og andre landbrugsarbejdere, som ikke selv ejer jorden, samt at sikre flere kvinder adgang til såsæd, foder, gødning, redskaber og teknologi, er vi kommet et godt stykke vej.

Teologisk refleksion

"Giv os i dag vort daglige brød" hedder det i den bøn, som Jesus lærte disciplene at bede (Matthæus 6,11). Troen på Gud og tilliden til Guds omsorg gælder for hverdagen og dens grundlæggende behov. Hvis vi ikke får den daglige næring, vi behøver, vil vi miste livskraft og bukke under. Det var en virkelighed, som Jesus godt kendte i sin samtid – på samme måde, som den i vor tid rammer millioner af uskyldige og forårsager lidelse og død.

"Vort daglige brød" er det, vi behøver hver dag, og vi skal huske, at det er nok. Vi skal ikke hamstre, og vi skal ikke tillægge os forbrugsvaner, som belaster naturen og fællesskabet unødigt.

Jesus lærer os at bede i flertal i solidaritet med alle, som sulter. Vi skal ikke kun være optaget af at tilfredsstille vores egne behov, men kæmpe – i bøn og arbejde – for en verden, hvor alle får den mad, de behøver. "Giv I dem noget at spise!" sagde Jesus til disciplene, da mange tusinde var samlet på et øde sted uden mad. På underfuld vis blev de knappe ressourcer forvandlet til nok mad til alle. En del af underet var, at fisken og brødene blev fordelt ligeligt til alle. På den måde blev madmangel vendt til overflod (Matthæus 14,14-21).

Spørgsmål

Hvilken mening har det at bede "Giv os i dag vort daglige brød" i vores overflods- og forbrugersamfund?

Nogen har sagt: "Hvis jeg er sulten, er det et materielt problem; hvis min næste sulter, er det et åndeligt spørgsmål." – Hvad har andres sult med tro og åndeligt liv at gøre?

Bøn

Jesus Kristus, du livets brød,
bryd uretten i stykker.
Jorden er din.

Lær os at dyrke den med visdom og varsomhed.

Lær os at dele vort daglige brød.
Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordring

Hvordan kan vi følge Jesu bud om at give mad til dem, der sulter på en måde, som både varetager værdigheden hos dem, der modtager, og som styrker deres egen evne til at brødføde sig selv?

Salmer

"Se, hvilket menneske."
Hans Anker Jørgensen, DDS 68

"Menneske, din egen magt."
Lars Busk Sørensen, DDS 370

"Du gav mig, o Herre, en lod af din jord."
C.R.Sundell / K.L.Aastrup, DDS 728

3 SUNDHED OG TRIVSEL

På mange måder tænker man sundhed som noget personligt og privat. Ens helbred påvirkes af livsstil og gener og er en sag mellem læge og patient. Samtidig er alle menneskers sundhed en del af et globalt system og derfor også storpolitik. Sygdom kender ikke landegrænser, og en medicinsk opdagelse, som redder liv, er ofte resultat af forskning langt borte. Vi har et fælles ansvar for at finde løsninger, som betyder størst mulig sundhed og trivsel for alle. Det handler Verdensmål 3 om.

Halvdelen af verdens befolkning har ikke adgang til et grundlæggende sundhedsvæsen.⁶ Mødre- og børnedødelighed, malaria, tuberkulose, aids, kræft, antibiotikaresistens, psykiske lidelser... Listen over sundhedsrelaterede problemer, som skal løses, er lang, men heldigvis gøres der fortsat fremskridt. Mange af de sygdomme, som koster liv i dag, særligt i udviklingslande, er sygdomme, som kan forebygges og behandles.

Hvis vi kan sikre adgang til medicin og sundhedsvæsen til en pris, som folk har råd til, kommer vi langt i forhold til at nå dette mål. Med et tilgængeligt sundhedsvæsen øger vi også chancen for, at børn overlever de første fem år og for, at mødre overlever fødslen. Hvis flere får seksualundervisning og adgang til prævention og hvis seksuel vold stoppes, vil vi kunne reducere dødsfald blandt mødre og spædbørn yderligere. Ny forskning gør også store fremskridt. Flere sygdomme, som var dødelige for 20 år siden, kan man leve godt med i dag. Hvis vi lykkes med en global satsning på forskning, innovation og teknologi, som fokuserer på at løse verdens sundhedsproblemer, kan vi måske være længere fremme, end vi tror, med at sikre sundhed og trivsel for alle?

Teologisk refleksion

"Glad hjerte giver godt helbred, modløshed udtørrer knoglerne" (Ordsprogenes Bog 17,22). Citatet er et eksempel på, at når Bibelen taler om helbred, har den fokus på velvære og gode relationer. Det bibelske begreb shalom, som for det meste oversættes med "fred", udtrykker denne forståelse af at have det godt. Eller som det hedder i Kirkernes Verdensråds definition: "Sundhed er en dynamisk tilstand af velvære, som både gælder individer og samfundet, en tilstand af fysisk, mental, åndelig, økonomisk og social velvære, i relation til den materielle omverden og til Gud."

Når Jesus helbreder syge, er det denne helhedsforståelse af sundhed, som ligger til grund. Mennesker sættes fri, ikke bare for fysisk smerte, men også for stigmatisering og skam. Det var ofte de kronisk syge og de mest udsatte, som blev helbredt. De fik deres værdighed bekræftet, de blev rejst op til et nyt liv og til genoprettede relationer.

I dette perspektiv handler sundhed og trivsel om at sikre retfærdig adgang til basale sundhedsydelser, særligt for mennesker nederst på den sociale rangstige. Af den måde, Jesus helbreder på (Johannes 9,1), ser vi også, at myndiggørelse i form af den indsats, det er at hjælpe mennesker til at overkomme udfordringer, fremmer sundhed. Helbredet behøver ikke at være perfekt, for at man kan leve et godt og meningsfuldt liv.

Spørgsmål

Drøft påstanden om, at sundhed i bibelsk forstand først og fremmest handler om helhed og gode relationer.

I international økumenisk sammenhæng er "health justice" (retfærdig sundhed) et vigtigt tema. Er det et aktuelt tema i jeres kontekst?

Bøn

Gode Helligånd, du livspust i vor krop,
vi beder for alle, som lever med smerte
og kæmper mod dødskræfterne.
Lær os at dele håb, trøst og helse
Tak for alt, som styrker liv og sundhed.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordringer

Migranter er et eksempel på en gruppe, som ofte kan være i en sårbar helbredssituation. Mange mangler adgang til de primære sundhedsydelser. Kan I komme i tanke om andre grupper, som er i en vanskelig situation, når det gælder sundhed, enten i lokalmiljøet eller andre steder i verden?

Hvad kan I gøre for at forbedre disse gruppers mulighed for bedre sundhed og trivsel?

Salmer

"Du fylder mig med glæde."
Holger Lissner, DDS 371

"Nogen må våge i verdens nat."
*Svein Ellingsen/Estrid Hessellund,
DDS 366*

"Blomstre som en rosegård."
N.F.S Grundtvig, DDS 78

4 KVALITETS- UDDANNELSE

At gå i skole, lære, udvikle sig sammen med andre, se og blive set er grundlæggende for alle børn, både for deres trivsel her og nu og for hvilke muligheder de får resten af livet. For mange piger repræsenterer skolegang også et alternativ til tidligt giftermål og graviditet. Retten til uddannelse er nedfældet i Menneskerettighedserklæringen fra 1948 og i en række Menneskerettighedskonventioner. I 2015-målene lød det: "Alle børn, både drenge og piger, skal fuldføre en grundskoleuddannelse." Verdensmål 4 lægger barren højere ved at sige:

"Inden 2030 skal vi sikre, at alle piger og drenge gennemfører grundskole og ungdomsuddannelse af en høj kvalitet, så børnene opnår relevant og effektiv læring. Adgangen til disse uddannelser skal være gratis og lige for alle."

At uddannelsen skal være af høj kvalitet, er en vigtig formulering. Det er et stort problem, at mange børn ikke får mulighed for at gå i skole. Men det er også et problem, at mange fuldfører flere års skolegang uden at lære grundlæggende færdigheder, såsom at læse, skrive og regne. I mange lande er kvaliteten af skolerne ganske forskellige, og gode skoler er ofte forbeholdt børn fra familier med god økonomi. Uddannelse kan heller ikke ophøre ved grundskoleniveau. Både faguddannelse og højere uddannelse er vigtig for en god samfundsudvikling. For at nå målet om kvalitetsuddannelse for alle er princippet om, at ingen skal lades tilbage, afgørende: Alle skal have mulighed for at gå i skole og uddanne sig, uafhængig af køn, funktionsevne, etnicitet og social status.

Verdensmål 4 indebærer også, at elever og studerende skal tilegne sig kompetencer i forhold til bæredygtig livsstil, menneskerettigheder, fred og demokrati, så de har de bedst mulige forudsætninger for at leve som ansvarlige borgere, der værner om Jorden og menneskers rettigheder.

Teologisk refleksion

Ordene "skole" og "uddannelse" findes ikke i Bibelen. Derimod tales der ofte om at lære, om at blive vejledt og om at vokse i visdom. Ordsprogenes Bog kan læses som en lærebog til brug i livets skole. I indledningen står der: "De (ordsprogene) skal tjene til, at man forstår visdom og belæring, fatter forstandige ord og tager imod klog belæring om retfærdighed, ret og retskaffenhed; de skal give den uerfarne kløgt og den unge mand kundskab og omtanke. Den vise skal lytte og øge sin lærdom, den forstandige skal erhverve livsvisdom, så han kan forstå ordsprog og billedtale, de vises ord og gåder." (Ordsprogenes Bog 1,1-6).

Dette er et solidt udgangspunkt for kvalitetsuddannelse og livslang læring. Frem for alt fordi det sammenholder kundskab og visdom, og fordi det sigter mod etisk indsigt og god livsførelse. I dette perspektiv er uddannelse en øvelse i gode gerninger til fællesskabets bedste.

Ud fra Bibelens menneskesyn har alle ret til uddannelse – uanset køn, social status, økonomi og etnicitet. At udelukke børn fra uddannelse er at nægte dem menneskeværd og i realiteten dømme dem til et liv i fattigdom og marginalisering. Vi er alle skabt i Guds billede og udrustet med evner, som må gives mulighed for at udfolde sig. På den måde bliver vi gode samfundsborgere. På den måde bygges bæredygtige samfund.

Spørgsmål

Giver Bibelen en anvisning på, hvad kvalitetsuddannelse er?

Drøft påstanden om, at det at nægte børn adgang til uddannelse er det samme som at udelukke dem fra samfundets goder.

Bøn

Gud, du visdommens kilde,
lad os dele den kundskab, vi har.
Lad alle børn få lov til at lege og lære
med åbent blik og hjerte,
så vi finder vejen frem i denne
skræmmende
og forunderlige verden.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordring

Hvordan kan I bidrage til at øge kendskabet til Verdensmålene?

Kan I f.eks. sprede information om målene i kirken, i organisationer eller i lokalsamfundet?

Sange

"Hvad solskin er for det sorte muld."
N.F.S Grundtvig, HS 92

"At lære er at ville."
Halfdan Rasmussen, HS 164

"Er lyset for de lærde blot."
N.F.S. Grundtvig, HS 89

5 LIGESTILLING MELLEML KØNNENE

Ligestilling handler om frihed og retfærdighed for alle mennesker uafhængigt af køn. I en verden, hvor mænd historisk set har haft, og fortsat har, mest magt, handler målet om ligestilling mest om at forbedre kvinders og pigers situation. I 2016 foretog Verdensbanken en gennemgang af lovgivningen i 173 lande og fandt klare eksempler på, hvor dårligt det står til med kvinders rettigheder. I 155 af landene var der mindst én lov, som begrænsede kvinders økonomiske muligheder. I 46 af landene var der ikke lovgivning, som forbød vold i nære relationer. I 18 lande havde ægtemanden ret til at nægte sin kone at arbejde.⁷

Der er endnu mange kampe forude, før vi har nået Verdensmål 5, som bl.a. lyder, at vi skal afskaffe alle former for vold mod piger og kvinder. Ifølge Verdenssundhedsorganisationen, WHO, oplever én ud af tre kvinder seksuel eller anden fysisk vold i løbet af livet.⁸ Voldtægt, kvindelig omskæring og partnervold er nogle eksempler. I Danmark er kvinder langt mere udsatte for partnervold og partnerdrab, end mænd er. I Danmark bliver der årligt dræbt 10-12 kvinder af deres partner.⁹

For at opnå Verdensmål 5 er det nødvendigt, at holdninger ændres, at flere piger får en uddannelse, og at der indføres en politik, som fremmer ligestilling. Ligestilling mellem kønnene er helt afgørende for at opnå udvikling. Når kvinder lever uden vold og overgreb og har adgang til uddannelse, arbejde, juridiske rettigheder og politisk deltagelse, er vi også meget bedre rustet til at nå de andre Verdensmål.

Teologisk refleksion

Gud skabte mennesket i sit billede "som mand og kvinde" (1. Mosebog 1,27). Heri ligger en grundlæggende erkendelse af, at kvinder og mænd til forskel fra alle andre skabninger har en særlig relation til Gud: "kronet med herlighed og ære" (Salme 8,6). Samtidig udtrykker formuleringen ligeværd i vores forskellighed. Vi er alle udrustet med værdifulde evner; forskelligheden er til fordel for helheden; igennem den har vi alle plads i mosaikken af sociale roller, kaldet til at fremme det, som er sandt, godt og ret.

Både bibelhistorien og vores egen historie vidner om, at dette udgangspunkt ikke altid har været nemt at fastholde i praksis. Patriarkalske samfundsstrukturer har været dominerende, og ofte har de taget afsæt i religiøse regler og forestillinger – også bibelske. Konsekvensen har været, at kvinders indsats og rettigheder har været usynlige, både i kirken og i samfundet.

Jesus brød med de gældende sociale og religiøse konventioner, ikke mindst i sit møde med kvinder. Han bekræftede deres værdighed (Lukas 7,36-50), frigjorde dem fra plager og stigma (Lukas 8, 43-48), og gav dem plads i fællesskabet af disciple (Lukas 8,1-3). På denne måde statuerede han ikke bare et eksempel, men åbnede for en ny tid med fokus på ligeværd og ligestilling.

Spørgsmål

Drøft mulige årsager til, at kristne kirker ofte har været tvetydige, når det gælder ligestilling mellem kønnene.

Hvordan kan vi fastholde sammenhængen mellem mangfoldighed og ligeværd i arbejdet for ligestilling mellem kønnene?

Bøn

Gud, du som har skabt os som menneskebørn,
som mand og kvinde og søskende -
du bærer os i dit moderhjerter,
og er far til alle, som kaldes børn.
Lad os vandre sammen i frihed og værdighed.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordring

Kan I, der hvor I er, tydeliggøre at alle piger, drenge, kvinder og mænd har samme værdi og skal have de samme rettigheder?

Salmer

"Flammerne er mange, lyset er ét."
Anders Frostenson/Henrik E. Frederiksen,
DDS 335

"Vi trækker streger og sætter skel."
Johannes Møllehave, 100 Salmer 888

"Vi spreder hvor du samler."
Dorte Roager Scarling, 100 Salmer 879

6 RENT VAND OG SANITET

De store civilisationer, som er vokset frem gennem historien, har alle ligget i nærheden af vand. Mesopotamien havde Eufrat og Tigris, Ægypten havde Nilen. Vand har til alle tider været livsvigtigt for enkeltindivider og grundlæggende for velfungerende samfund. Vi har brug for drikkevand for at leve, og når der kun er urent vand tilgængeligt, kan det føre til sygdom. Derfor er det så alvorligt, at en ud af ni i verden ikke har adgang til rent vand.¹⁰

En ud af tre har ikke adgang til gode sanitetsforhold.¹¹ For at sanitetsforholdene kan betragtes som gode og ordentlige, skal toilettet være bygget sådan, at ens hud ikke kommer i kontakt med afføring, og at man har mulighed for at vaske hænder efter et toiletbesøg. Desuden er det vigtigt, at toilettet er afskærmet, og det ikke er farligt at komme derind. Mange steder i verden bliver kvinder f.eks. udsat for overfald og voldtægt, hvis de går på toilettet efter mørkets frembrud. I udviklingslande er der mange, som dør på grund af sygdomme knyttet til dårlige sanitære forhold. De dør af sygdomme, som kan behandles, og som kunne være undgået.

I Verdensmål 6 står der, at vi skal sikre rent vand og gode sanitære forhold til alle inden 2030. Den gode nyhed er, at der findes tilstrækkeligt med vand til alle. Udfordringen er at fordele vandet og sørge for, at det holdes rent. Det er relativt enkelt at bygge trygge, hygiejniske toiletter, sværere er det at sprede viden om, hvordan det skal gøres. Også dette Verdensmål er en forudsætning for at nå mange af de andre Verdensmål. Ikke mindst er det et grundlæggende forhold for menneskers værdighed.

Teologisk refleksion

De mennesker, som Bibelen fortæller om, levede i landområder præget af tørke. De vidste, hvor afgørende adgang til rent vand er for alt liv. Vand er en gave fra himmelen, både i fysisk og åndelig forstand. Fortællingen om Edens Have begynder med at beskrive, hvor godt og øde det var, før Gud lod det regne på Jorden. Da brød en kilde frem og vandede hele agerjorden. Dermed var betingelsen for liv givet, og Gud "formede mennesket af jord", "så mennesket blev et levende væsen" (1. Mosebog 2,4-7). Videre i fortællingen hører vi om floden, som gav vand til alt, der voksede i haven. Floden delte sig i fire strømme, fortælles det, som en påmindelse om, at vand er til fordeling og ikke skal begrænses til ét løb, som kun nogle få har adgang til.

I tider med tørke findes der mange eksempler på, at de som sidder på magten, sikrer sig kontrol over vandkilder og knappe ressourcer uden at have blik for de fattige og deres behov. Sådant var det også i bibelsk tid. Profeterne reagerede på denne uretfærdighed og forkyndte om en tid, hvor alle, som tørster, skulle kunne få vand (Esajas 55,1). Rent vand er Guds gode gave til alles bedste; det er uretfærdigt at gøre det til en handelsvare, som er forbeholdt nogle få.

Spørgsmål

Hvordan kan vi begrunde retten til rent vand, både etisk og teologisk?

Bøn

Jesus Kristus, du som giver os levende vand,
lad os tørste efter retfærdighed,
og stil vor tørst.
Lær os at bygge en verden, hvor alle har værdige kår.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordring

At sikre mennesker adgang til rent vand og gode sanitære forhold er grundlæggende for udvikling. Jo mere et tema som dette bliver omtalt i det offentlige rum, jo mere sandsynligt er det, at politikerne vil løfte sagen i internationale fora. Er der noget, som I kan gøre, for at øge opmærksomheden om Verdensmål 6?

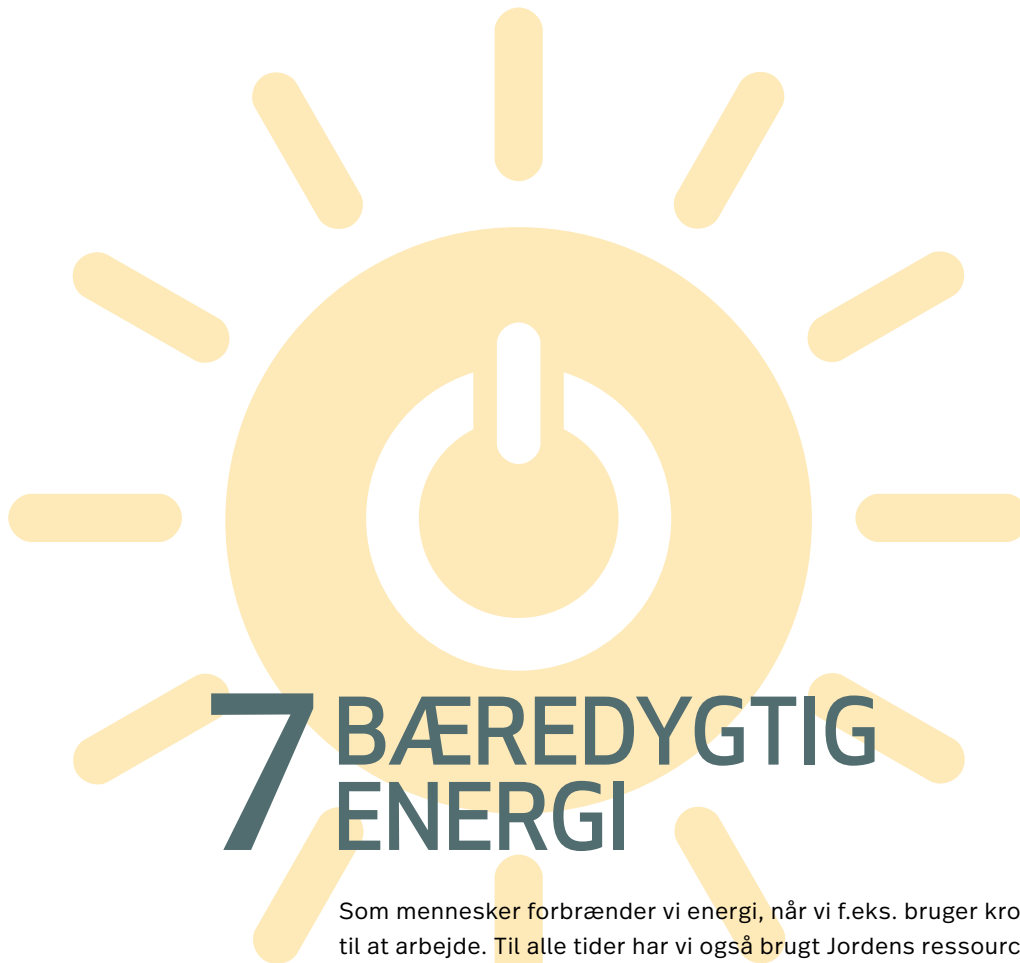
Salmer

"Måne og sol, vand luft og vind."
Britt G. Hallquist/Holger Lissner, DDS 13

"Til himlene rækker din miskundhed, Gud."
B.S. Ingemann, DDS 31

"Spænd over os dit himmelsejl."
Leif Rasmussen, DDS 29

7 BÆREDYGTIG ENERGI

Som mennesker forbrænder vi energi, når vi f.eks. bruger kroppen til at arbejde. Til alle tider har vi også brugt Jordens ressourcer til at fremstille energi. Man har brugt møller ved vandfald til at male korn, ild til at varme mad og vind til at sejle over havet. De energikilder, Jorden byder på, har ført til udvikling for mange. Samtidig er de mest brugte energikilder meget skadelige for klimaet og miljøet. Derfor er det så vigtigt, at verdenssamfundet nu vælger bæredygtig energi. På den måde kan vi løse fattigdomsudfordringen og klimakrisen, uden at det ene bliver på bekostning af det andet.

I FN's Verdensmål 7 står der, at alle mennesker skal have adgang til bæredygtig energi til en overkommelig pris inden 2030. Ifølge Verdenssundhedsorganisationen, WHO, bruger tre milliarder mennesker røgfylde ovne eller bål for at tilberede mad, og omkring fire millioner dør hvert år som følge af denne skadelige røg.¹²

Skal vi nå Verdensmål 7 om bæredygtig energi, kræver det en stor satsning. Vi må gøre den grønne energi mere effektiv, og vi må sikre, at alle kan købe strøm til en pris, de har råd til. Alle skal have mulighed for at lave mad uden sundhedsskadelig røg og for at kunne læse lektier med lys, når solen er gået ned.

Teologisk refleksion

Ordet 'energi' er oprindeligt græsk og betyder styrke eller kraft – det der skal til for at udføre et arbejde. Sådan bruges det også i Det Nye Testamente, først og fremmest med henvisning til Guds kraft, som giver mennesker styrke til at udføre de opgaver, de har fået (Kolossenserbrevet 1,29).

Det kan være et vigtigt perspektiv at have med sig i vores moderne brug af energibegrebet. Energi er grundlæggende en ressource, vi modtager som naturens gave, og som vi er sat til at forvalte til alles bedste. Vi er ganske vist i stand til at lagre energi og måle den styrke, den har, men det vil altid være afhængigt af, at solen skinner, vinden blæser, eller regnen strømmer ned.

Jesus minder os om, at Gud "lader sin sol stå op over onde og gode og lader det regne over retfærdige og uretfærdige" (Matthæus 5,45). Gud lader naturens energikilder komme alle til gode som nådefulde udtryk for skabelsens livsbringende døgnrytme og årstidernes gang. Det rummer en forestilling om oprindelig renhed med kald til at værne om skaberværket og arbejde for samfundsstrukturer, som sikrer alle adgang til disse goder.

Spørgsmål

Hvornår kan man sige, at energi er bæredygtig? Diskuter dette i et etisk perspektiv.

Hvad skal der til, for at det giver mening at sige, at alle har adgang til bæredygtig energi?

Bøn

Gud, du som har givet os skaberværket i al sin kraft, med rislende vandløb og varmende solskin, hjælp os med at forvalte energien til alles bedste. Lær os at tage vare på naturens gaver. Giv lys og varme i hjem over hele verden.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordring

Kan I gøre noget for at reducere forbruget af fossile energikilder - som privatpersoner, som gruppe eller gennem politisk påvirkning? Måske er der noget, man kan gøre på alle tre niveauer?

Salmer

"Du, som gir os liv og gør os glade."
Hans Anker Jørgensen, DDS 369

"Vi pløjede og vi så'de."
*Matthias Claudius/Jane M. Campbell
(Jacob Knudsen), DDS 730*

8 ANSTÆNDIGE JOBS OG ØKONOMISK VÆKST

For mennesker i den arbejdsdygtige alder, som er raske og ikke under uddannelse, er det vigtigt at have et job. Ved at arbejde bidrager vi til samfundet, samtidig med at vi tjener til livets ophold og får mulighed for at udvikle os. Når arbejdet i samfundet fordeles på en god måde, repræsenterer det menneskeheden, når den er bedst. Vi bidrager med forskellige evner og idéer, med omsorg og muskelkraft, og tilsammen bliver det et maskineri, som dækker de mange behov, der er i samfundet.

Desværre arbejder alt for mange mennesker under dårlige forhold, og de tjener ikke nok til at komme ud af fattigdom. I Verdensmål 8 står der, at alle verdens stater skal fremme varig, inkluderende og bæredygtig økonomisk vækst, fuld beskæftigelse og anstændigt arbejde til alle. Det forudsætter økonomisk fremgang, hvis udviklingslande skal løfte befolkningerne ud af fattigdom. Der er behov for anstændige jobs til alle, og der er behov for bæredygtig økonomisk vækst. At arbejdet skal være anstændigt, er væsentligt. For arbejdsfordeling kan også repræsentere menneskeheden, når den er værst. Når mennesker tvinges til slavearbejde eller udnyttes til at arbejde hårdt for en ussel løn, er det undertrykkelse og ikke udvikling.

Teologisk refleksion

"En arbejder er sin løn værd", sagde Jesus, da han sendte disciplene ud i tjeneste (Lukas 10,7). Ordene gælder enhver ærlig arbejder, og de er sikkert udsprunget af Jesu egen arbejdserfaring som tømrer (Markus 6,3). Arbejdslivet har næppe givet Jesus udelukkende gode minder, men også erfaringer om hårdt slid for en usikker løn på bygherrers nåde. De erfaringer kan have givet næring til drømmen om en tid, hvor folk bygger huse, som de selv får lov at bo i (Esajas 65,21).

I lignelsen om arbejderne i vingården (Matthæus 20, 1-16) vender Jesus arbejdslivets gældende værdiskala på hovedet. Ved at lade de sidste være de første fremhæver Jesus alles ligeværdighed og anstændighed, uanset deres sociale og præstationsrelaterede rang. Jesus bekræfter arbejdets værdi ved samtidig at fastholde arbejderens ukrænkelige værdi. Det er direkte uanstændigt at reducere arbejderen til et led i en produktionskæde i jagt efter fortjeneste.

Bibelen fremstiller arbejde som tjeneste – for Gud, for næsten og for hele skaberværket (1 Mosebog 2,15). Arbejde er derfor et gode, som virkeliggør det, Gud har kaldet os til. Vækst er en naturlig konsekvens af arbejde; det er god vækst, når den er bæredygtig og bidrager til alles velfærd.

Spørgsmål

Hvad forstår I ved begrebet anstændig?
Hvilke værdier udtrykker det?

Nogle opfatter økonomisk vækst som et samfundsgode, andre regner det som et samfundsproblem. Kan vi på grundlag af Bibelen og den kristne tro mene noget om dette?

Bøn

Jesus Kristus, vor bror, du som går med os på hverdage og helligdage, lad os alle deltage med de evner og kræfter, vi har.

Lad os dele arbejde og ansvar mellem os, uden tvang og med glæde.

Lad der blive vækst, der hvor det er nødvendigt, og lær os at takke og nøjes med det, der er nok.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordring

Ved I, om noget af det, I ejer, er produceret af dårligt lønnede arbejdere ude i verden? Hvad kan I sammen med andre gøre for at bekæmpe uværdige forhold i tekstilindustrien eller andre industrier, som vi er afhængige af?

Salmer

"Når jeg er træt og trist, når modet svigter."
Hans Anker Jørgensen DDS 658

"Nu går solen sin vej."
Holger Lissner, DDS 786

"Du, som har tændt millioner af stjerner."
Johannes Johansen, DDS 787

9 INDUSTRI, INNOVATION OG INFRASTRUKTUR

Industrialisering, innovation og infrastruktur – tre ord med ‘i’, som har haft stor betydning for udviklingen af vores moderne samfund. Verdensmål 9 handler om, at vi skal opbygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bæredygtig industrialisering og bidrage til innovation.

Infrastruktur er det underliggende system, som skal til for at få samfundet til at fungere. Det er veje, jernbaner, lufthavne, vandforsyning, kloaksystem, strømforsyning og mobilnet for at nævne et par eksempler. Innovation associeres ofte med opfindelser, men det er mere omfattende end som så. Innovation handler om at skabe samfundsforandringer. Thomas Edisons opfindelse af lyspæren er et eksempel, udviklingen af internettet et andet. For at en ny opfindelse skal blive til innovation, kræver det, at samfundet er klar til forandringer.

Mange udviklingslande mangler industri og infrastruktur, og et vigtigt led i disse landes udvikling er at få dette på plads. Det er et problem i hele verden, at meget af industrien og infrastrukturen er baseret på fossile energikilder. Den opgave, verdenssamfundet står over for, er dels at sikre, at fattige lande får industri og infrastruktur, dels at skifte de miljøskadelige ordninger ud med bæredygtige løsninger. Vi har brug for innovation, for at det skal lykkes.

Teologisk refleksion

I Bibelen bliver skabelse forstået som en kontinuerlig proces, ikke først og fremmest som en hændelse ved tidens begyndelse. Lovsangene i Salmernes bog beskriver Guds skabergerning i nutid, knyttet til erfaringerne af ny nåde til liv hver eneste dag. "Du sender din ånd, og der skabes liv, du gør jorden ny" (Salme 104,30).

Tiden står aldrig stille. Som individer og samfund oplever vi løbende forandringer i form af vækst og bevægelse. Det er ikke muligt at standse tiden eller at gå tilbage til tider, som var engang.

Den, der pløjer, må have blikket rettet frem, siger Jesus (Lukas 9,62: "Ingen, der lægger sin hånd på ploven og ser sig tilbage, er egnet for Guds rige".) At pløje er at rydde grunden til vækst og fremtid. Flere af Jesu lignelser peger i samme retning: Den om sennepskornet, som bliver til et stort træ, understreger kraften, som er skjult i et lillebitte frø (Matthæus 13,31-32). Tro giver grundlag for håb, og troen på en fremtid med bedre vilkår for retfærdighed og fred.

Innovation er det samme som fornyelse. Alt, hvad Gud har skabt, bærer kraft til fornyelse og forvandling. Den kraft har vi del i som Guds medarbejdere; enhver af os er kaldet til indre fornyelse (Romerbrevet 12,2) både til vores eget liv og til det samfund, vi har hjemme i.

Spørgsmål

Giv eksempler på, at fornyelse har været forandring til et bedre samfund for alle at leve i. Hvad er kendetegnene på en sådan fornyelse?

Hvordan vil I beskrive en god og bæredygtig infrastruktur?

Bøn

Gode Hellige Ånd, inspirer os,
og lad os bruge vore evner og idéer
til fælles bedste.
Hjælp os at bygge broer og samfund,
lægge planer og veje,
så mennesker kan mødes og mættes,
og naturen kan fortsætte med at blomstre.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordring

Verden har udviklet sig ved hjælp af store og små opfindelser fra nær og fjern. Har I en idé til noget, som kan løse et problem eller gøre samfundet bedre? Kender I nogen, som arbejder med innovation for en bæredygtig verden?

Salmer

"Du lagde i det mindste frø,
der skjuler sig i jorden."
*Michael Nielsen/Erling Lindgren,
100 salmer 809*

"Gå gennem byens lange lige gader."
Holger Lissner, 100 Salmer 835

10 MINDRE ULIGHED

At nogen er fattige, og nogen er rige, oplever børn spontant som uretfærdigt og forkert. Som voksne vænner vi os måske mere til at acceptere det? Målet om at reducere ulighed var ikke en del af FN's 2015-mål. Når det er inkluderet i Verdensmålene, er det dels fordi ulighed betragtes som et problem i sig selv, og dels fordi mindre ulighed er et redskab til at bekæmpe fattigdom.

Når gabet mellem rige og fattige bliver for stort i et samfund, kan det undergrave tilliden mellem folk og tilliden til dem, der styrer. På den måde kan stor ulighed også have en negativ indvirkning på demokratiet. Også usikkerhed og fremmedfrygt kan forøges som følge af ulighed. Konfliktniveauet kan forøges, og ekstrem fattigdom kan føre til udpining af naturen.

Et vigtigt tiltag for at reducere ulighed er at have en skattepolitik, som udjævner forskellene, så de, som har store formuer og høje indtægter, betaler mest i skat. Gode og retfærdige velfærdsordninger som pension, sociale rettigheder, sundheds- og uddannelsessystemer er også afgørende. I fattige lande er økonomisk vækst afgørende, men denne vækst skal være inkluderende. For eksempel ved at arbejdstagerne får en løn, som de kan leve af. På globalt niveau bør vi have en finansiel åbenhed, som gør det muligt at beskatte de allerrigeste og de store multinationale selskaber.

Vi har megen viden om, hvad der skal til for at reducere ulighed, men der er behov for store ændringer på flere niveauer for at realisere det. Det vigtigste spørgsmål er måske, om viljen til ændringer er til stede hos politikerne og størstedelen af befolkningen?

Teologisk refleksion

Amos var en profet i Israel ca. 750 år før Kristus. Dette var en tid, hvor landet, eller Nordriget som det også blev kaldt, oplevede gode tider takket være militær og økonomisk succes. Men velstanden kom ikke alle til gode; magtelite forøgede sin rigdom på bekostning af de fattige. Amos beskrev de riges liv på denne måde: "De ligger på elfenbenslejer, henslængt på deres divaner, og spiser lam fra småkvæget og kalve fra fedekvæget" (Amos 6,4). Det er imidlertid en rigdom bygget på uret og magtmisbrug: "I som undertrykker de svage og mishandler de fattige" (Amos 4,1). Profeten anklagede de rige for at drive uærlig handel og gøre småkårsfolk til gældsslaver (Amos 8,4-6).

Erfaringen viser, at velstandsudvikling ofte fører til forøget forskel mellem befolkningsgrupper og socialklasser. Økonomiske forskelle i samfundet skaber ofte tilsvarende sociale forskelle, så mennesker værdsættes på forskellig måde afhængigt af, hvad de ejer og forbruger. Ifølge Amos er en velstand baseret på ulighed og magtmisbrug ikke bæredygtig. Den er underlagt Guds dom og fører til ulykke.

Amos forkynder imidlertid et alternativ: "Søg det gode og ikke det onde, for at I må leve." Og han føjer til: "Håndhæv retten i porten!" (Amos 5,14-15). Lighed og ligeværdighed bæres oppe af godhed og jævnbyrdige relationer, men for at være bæredygtigt er det nødvendigt med retfærdighed, ikke mindst i økonomi og politik.

Spørgsmål

Hvilke problemer skaber stigende ulighed for bæredygtig udvikling?

Profeterne i Det Gamle Testamente kritiserede datidens elite for at bygge deres rigdom på uretfærdighed og magtmisbrug. Er det en aktuell problemstilling i vor tid?

Bøn

Jesus Kristus, du som ikke gør forskel på folk,
gør os mere lig dig.

Giv os visdom og vilje til at dele.
Lad grådighed give efter for retfærdighed,
og giv os mod til at tage imod hverandre,
på tværs af det, som skiller os.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordringer

Hvilke aktører i jeres lokalsamfund bidrager til at reducere den økonomiske ulighed mellem jer, der bor der?

Kan I gøre noget for at styrke dette arbejde?

Er der noget, I kan gøre for at sætte ulighed (lokalt, nationalt eller internationalt) på den politiske dagsorden?

Salmer

"Du skal elske din næste som dig selv."
Iben Krogsdal / Willy Egemose,
100 salmer 889

"Der går gennem verden en hinkende dans."
Holger Lissner, 100 salmer 882

"Fordi han kom og var som morgenrøden."
F.J.Pagura/Holger Lissner, 100 Salmer 884

11 BÆREDYGTIGE BYER OG LOKALSAMFUND

I mange udviklingslande vokser indbyggertallet i byerne hurtigere end infrastrukturen og institutionerne. Udviklingen af basale goder som veje, kloaksystemer, sundhedstilbud og skoler holder ikke trit med befolkningstilvæksten. Resultatet bliver fattigdom og voksende slumområder. Vi kan ikke afskaffe fattigdom i verden uden at tage udfordringerne i byerne alvorligt.

I Verdensmål 11 står der, at alle verdens stater skal gøre byer og beboede områder inkluderende, trygge, modstandsdygtige og bæredygtige. Det handler om at gøre byerne miljøvenlige og til et godt sted at være for indbyggerne. Det gælder ikke mindst udsatte grupper som f.eks. mennesker med handicap eller nedsat funktionsevne. Ingen skal lades tilbage, og derfor er universel udvikling af byerne afgørende. Der er behov for miljøvenlige transportmidler, gode systemer for affaldshåndtering, grønne områder, trygge boliger og velfærdstjenester. Desuden må der langsigtet planlægning til, som sikrer, at byudviklingen holder trit med befolkningsvæksten. Samtidig er det vigtigt, at enkeltpersoner engagerer sig i deres lokalmiljø og opbygger gode samfund nedefra. Gode og bæredygtige byer og samfund må skabes i samspil mellem myndigheder og hver enkelt borger.

Teologisk refleksion

Bibelen er tvetydig i synet på byen. Ofte fremstilles den som præget af uret og synd. Byen skaber ulighed mellem mennesker. Den er ubarmhjertig mod dem, der ikke længere er brug for, og de mægtige udnytter de fattige i byen. Ikke uden grund bliver Kain, ham der dræbte sin bror, fremstillet som grundlæggeren af den første by (1 Mosebog 4,17), ligesom der går en linje fra Sodoma i Bibelens første bog til fremstillingen af Babylon i Johannes' Åbenbaring.

Samtidig tales der varmt om Jerusalem, fredens by. Her har Herren sin bolig; i de sidste dage skal menneskene søge derhen i deres længsel efter retfærdighed og fred. "De skal smede deres sværd om til plovjern og deres spyd til vingårdsknive" (Esajas 2,4).

I virkeligheden levede Jerusalem ikke op til den vision. Den blev, som de fleste byer, fuld af ondskab og blev derfor genstand for profeternes domsord (Esajas 1,21-23; Jeremias 6,6-8).

Alligevel lever visionen om fredens by videre. Johannes' Åbenbaring taler ikke bare om Babylon, symbolet på den magtsyge metropol, som spreder rædsel og ødelæggelse, men også om det nye Jerusalem, en by hvor byportene altid er åbne, og alle har adgang til den skønhed og de goder, som byen er fuld af (Johannes' Åbenbaring 21,9-27). Mens Babylon er dømt til undergang, er Jerusalem bæredygtig og består til evig tid.

Spørgsmål

Er Bibelens tvetydige syn på byen aktuelt i vor tid? Er der specielle træk ved en by, som fremmer ulighed mellem mennesker?

Hvordan kan visionen om det nye Jerusalem inspirere vores forestilling om bæredygtige byer og samfund?

Bøn

Gode Hellige Ånd, du som er til stede, der hvor mennesker mødes, gå gennem vore gader og dans på vores torv.
Hjælp os til at bygge trygge byer med plads til alle.
Lad planter og træer, håb og fremtid spire her, hvor vi bor.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordring

Satser lokalpolitikerne, der hvor I bor, på en bæredygtig udvikling? Kan I påvirke dem til at blive bedre til det?

Salmer

"Gå gennem byens lange lige gader."
(Holger Lissner/Erik Sommer), 100 salmer 835

"Uberørt af byens travlhed."
Lars Busk Sørensen, DDS 331

"Det mørkner om menneskebyer."
Lars Busk Sørensen, 100 Salmer 811

12 ANSVARLIGT FORBRUG OG PRODUKTION

Verdensmål 12 handler om, hvordan vi kan producere og forbruge varer på en måde, som sikrer, at der er ressourcer tilbage – også til fremtidige generationer. Hver enkelt af os kan bidrage til, at vi når dette mål.

De varer, vi køber, er en del af et globalt marked, hvor mennesker og miljø påvirkes i hele produktionskæden. For at vi kan købe en t-shirt, har nogen dyrket, plukket og bearbejdet bomuld. Så er bomulden blevet til et stykke tøj på en fabrik, hvor nogen har syet og pakket. Derefter er t-shirten blevet fragtet til en butik. I alle led må vi tænke i bæredygtighed, hvis vi skal formå at reducere brugen af ressourcer. Hvis vi som forbrugere vælger produkter, som tager hensyn til netop dette, og vi i tillæg vælger genbrug og produkter med lang levetid, så har vi taget vigtige skridt mod at nå dette mål.

Samtidig kan vi som forbrugere ikke påtage os hele ansvaret for, at produktionskæden bliver bæredygtig. Myndigheder og virksomheder må sørge for, at det faktisk er muligt for forbrugere at vælge produkter, som er miljøvenligt produceret. Affald skal håndteres på en forsvarlig måde, og vi skal have miljøkrav til produktion og forvaltning.

Hvis vi virkelig skal nå dette mål, handler det ikke bare om at have mulighed for at vælge et bæredygtigt alternativ, men om at alle alternativerne er bæredygtige.

Teologisk refleksion

Da Gud skabte manden og kvinden, gav han dem til opgave at lægge jorden under sig og 'herske over' fisk, fugle og dyr (1 Mosebog 1,28). Nogle gange er det blevet tolket som et guddommeligt tegn til at udnytte naturen og dens ressourcer. Det er en fejltolkning, for råderetten er givet sammen med råd om god forvaltning.

Dette kommer klart til udtryk i den anden skabelsesberetning (1 Mosebog 2,15) om mennesket i Edens have. Gud satte Adam til at 'dyrke og vogte' haven. At være skabt i Guds billede handler om at være i kommunikation med Gud: Gud taler til mennesket og giver det til opgave at være forvalter af goderne i skaberværket. Mennesket svarer på tiltalen gennem ansvarlig (af: *an-svar*) handling.

Men mennesket lokkes til selvcentreret forbrug og uansvarlig forvaltning. Det skete med de to i Edens have. Tilsvarende fortællinger finder vi mange af i Bibelen, f.eks. da Jesus fortalte om den rige bonde (Lukas 12,13-21). Han troede, at rigdom og forbrug var en sikker vej til det gode liv. Men sådan er det ikke, siger Jesus: "Tag jer i agt for al slags griskhed! For et menneskes liv afhænger ikke af, hvad det ejer, selv om det har overflod."

Spørgsmål

Da folket Israel fik manna at spise i ørkenen, fik de besked om at samle nok til dagens behov (2 Mosebog 16,15-18). Kan den fortælling lære os noget om ansvarligt forbrug?

Drøft, hvad der menes med ansvarlig produktion.

Bøn

Herre, vor hyrde,
Lad os ikke mangle noget, og vis os,
hvad vi har.
Lær os at værdsætte ressourcerne
genbruge og gøre gammelt nyt.
Tak for alle dine gaver, som vi
får i overflod.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordring

Er der noget I kan gøre i jeres lokalmiljø for at hjælpe hinanden til at leve mere bæredygtigt? Se for eksempel sustaindaily.dk for at få inspiration.

Sang og salme

"Jeg ejer både mark og eng."
Jens Smærup Sørensen, HS 129

"Der går gennem verden en
hinkende dans." (Guldkalven)
*Holger Lissner/Willy Egemose,
100 Salmer 882*

13 KLIMA-INDSATS

Klimaet på jorden har altid ændret sig, men ikke så hurtigt og så dramatisk, som vi oplever det i dag. Det er udslip af klimagasser som CO₂ og metan, som gør, at atmosfæren bliver varmet op. Det fører til højere gennemsnitstemperatur og mere ekstremt vejr. Over hele kloden oplever mennesker mere tørke, flere voldsomme oversvømmelser og generelt flere ekstreme vejrphenomener. Konsekvenserne er alvorlige: Tørken fører til, at afgrøder svigter, og drikkevandet forsvinder, oversvømmelser og orkaner ødelægger folks hjem og livsgrundlag. Stadig flere bliver drevet på flugt af mangel på vand, og fordi husdyrene dør. Klimaforandringer er grundlæggende uretfærdige. Det er de rige lande, som er ansvarlige for de største CO₂-udslip, men det er de fattige lande, som bliver hårdest ramt af konsekvenserne.

I FN's Verdensmål 13 lyder det, at vi skal bremse klimaforandringerne. Desværre er de menneskeskabte klimaændringer i gang allerede, men vi har mulighed for at bremse dem. For at hindre de mest dramatiske klimaforandringer, må vi sørge for, at den globale temperaturstigning ikke overskrider 1,5 grader. Det er muligt at realisere, men i så fald må verdens stater tilsammen reducere udslippet af klimagasser med 50% før 2030.¹³

Skal vi klare det, er vi nødt til at arbejde sammen globalt, så både enkeltindivider, civilsamfund, erhvervsliv, stater og internationale organisationer tager deres del af ansvaret.

Teologisk refleksion

I den bibelske verden er naturkræfterne af og til personificeret og kan blive dæmoniske i deres ødelæggende kraft. Jesu disciple frygtede, at de skulle blive draget ned i dybet af vinden og bølgerne (Matthæus 8,23-27). Naturen kan opleves som lunefuld. Og i mødet med de kræfter, som kan udløses i naturen, bliver mennesker små og magtesløse.

Særligt dramatisk bliver det i tider med langvarig tørke og misvækst. Bibelen fortæller om klimaændringer i Egypten, og om Josef som tog fat politisk og sørgede for tilpasning, beredskab og tiltag for at hjælpe dem, der blev berørt af 'de syv magre år' (1. Mosebog 41). Sådan undgik de, at landet gik til grunde. Også i dag er politiske tiltag vigtige, når vi oplever de dramatiske konsekvenser af klimaforandringerne og ser, hvordan de fattigste bliver ramt hårdest. Til forskel fra tidligere tider er klimaforandringerne nu i høj grad menneskeskabte. Vi kan ikke bare give de lunefulde naturkræfter skylden, men må tage vor del af ansvaret for, at det er blevet sådan. Og ikke mindst må vi lade dette ansvar komme til udtryk i handling og tro: i tro på at Gud fortsat er Herre, han som engang gjorde en ende på den store vandflod og satte regnbuen som tegn på fremtid og håb (1 Mosebog 9,11-17).

Spørgsmål

Hvordan kan troen på Gud som skaber motivere os til at arbejde for at stoppe klimaforandringerne og til at øge menneskers beredskab for at tilpasse sig klimaforandringerne?

Det Gamle Testamente fremstiller regnbuen som et pagtstegn og et løfte om, at Gud ikke vil ødelægge skaberværket. Er denne forståelse relevant i dag?

Bøn

Gud, vi mærker, at dit skaberværk sukker under vægten af vores jag.

Se i nåde til os, og hjælp os til at vende om, selv om ændringerne koster.

Sammen med resten af skaberværket længes vi efter liv og lægedom for vor jord.

Styrk os i kampen og håbet.

Alt og alle i dine hænder, Gud.

Amen.

Udfordring

Det vil ikke lykkes os at løse klimakrisen uden at politikerne tager aktivt fat.

Hvordan kan du/I udfordre politikere på lokalt og nationalt niveau til at reducere drivhusgasserne i tråd med Paris-aftalen?

Salmer

"Som et drivhus i en frostnat."

*Hans Anker Jørgensen / Caroline Borello
Lerche, 100 salmer 866*

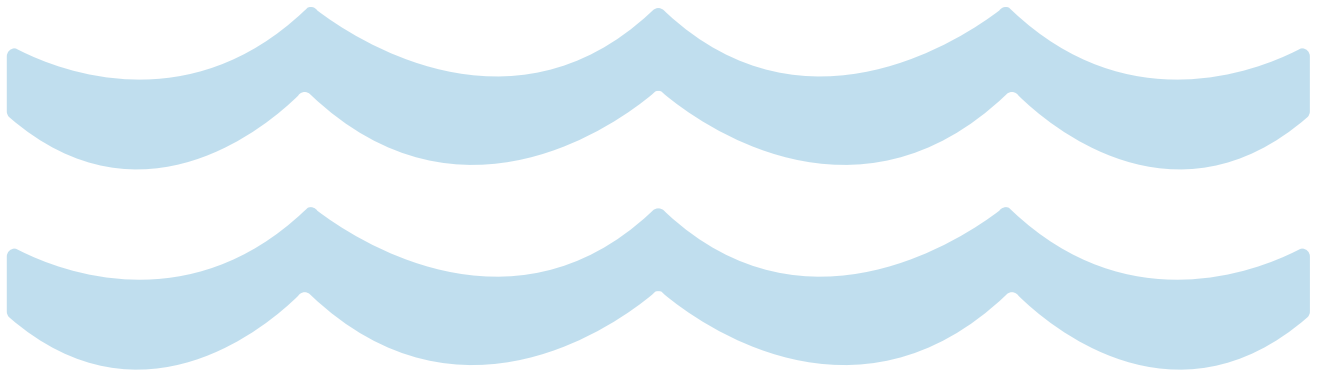
"Giv mig, Gud, en salmetunge."

N.F.S. Grundtvig, DDS 4

"Egetræet tungt af alder."

Ole Wivel, HS 166

14 LIVET I HAVET

Tre fjerdedele af Jorden er dækket af vand. 2,5% er ferskvand, men det allermeste er hav. De dybe dele af havet er klodens mindst udforskede områder. Hvad skjuler der sig langt dernede? Hvilke former for liv har vi ikke opdaget endnu? Det, vi i hvert fald ved med sikkerhed, er, at mennesker har gjort brug af ressourcerne i have og søer, men ikke været lige så gode til at tage vare på disse blå skatkamre.

I praksis bliver havet brugt som en kæmpe stor losseplads. Ifølge FN's miljøprogram havner otte millioner tons plast i havet hvert år.¹⁴ Plast er blevet en stor trussel mod fisk, fugle og andre dyr, som lever i eller nær havet. Verdensmål 14 lyder, at staterne skal bevare og bruge havet og de maritime ressourcer på en måde, som fremmer bæredygtig udvikling. At reducere havforurening, undgå at fiske mere end de tilladte kvoter og værne om havets økosystemer er vigtige tiltag for både staterne og erhvervslivet. Det er et område, hvor internationalt samarbejde er afgørende. Men det er også væsentligt, at du og jeg bliver mere bevidste om, hvor vigtigt det er at værne om livet i havet og at handle ud fra det.

Teologisk refleksion

"Her er det store og vidstrakte hav, med sit mylder, umuligt at tælle, både små og store dyr!... Alle har det håb til dig, at du giver dem føde i rette tid" (Salme 104, 25-27). Sådan beskriver Bibelen livet i havet. Først som en rig mangfoldighed vrmlende af liv langt ud over det, mennesker ved eller kan forestille sig. Dernæst som en arena for Guds omsorg. Gud er livgiveren overalt i skaberværket:

Op, al den ting, som Gud har gjort,
hans herlighed at prise!
Det mindste, han har skabt, er stort
og kan hans magt bevise.

Livet handler om mere end mennesker. Vort liv er vævet ind i en sammenhæng, som er meget større end os selv.

Vor moderne tankegang kan få os til at opfatte det ukendte som uvigtigt. Det, vi ikke kan se, behøver vi ikke at bekymre os om. Måske er det derfor, vi har fyldt havet med så meget affald, at livet i havet er truet. Eller vi har tænkt, at havet kun er interessant, hvis vi kan drage nytte af det. Så kan vi bare tømme det for ressourcer – raskt og effektivt.

Skabertroen fastholder, at alt liv har en værdi i sig selv, og at der ikke findes bæredygtigt forbrug uden bæredygtig forvaltning. Det gælder også livet i havet.

Spørgsmål

Citatet fra Salme 104 opfordrer til ærefrygt for livet i havet. Hvad kan grunden være til, at dette tema sjældent har fået opmærksomhed i den kristne forkyndelse?

Hvordan kan ærefrygt for livet i havet komme konkret til udtryk i kirke og i samfund?

Bøn

Gud, du som lodder havets dybder,
tilgiv os, at vi forurener og ødelægger.
Giv os visdom og nye chancer
til at lade bølgerne brydes og fiskene
svømme frit,
og til at høste fra verdens have med
klogskab og taknemmelighed.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordringer

Hvordan kan I ændre jeres forbrug og daglige vaner for at reducere mængden af plastaffald i havet?

Kender I til virksomheder og andre, som I kan udfordre til at reducere deres bidrag til plastaffald i havet?

Salmer

"Op, al den ting, som Gud har gjort."
Hans Adolph Brorson, DDS 15

"Giv mig en dag ved havet."
Mirian Due, Kirkesangbogen 929

15 LIVET PÅ LAND

Jorden er mangfoldig og farverig. Overslag over hvor mange arter, der findes, varierer fra to millioner til tusind milliarder!¹⁵ Det, som er sikkert, er, at mennesker deler denne planet med et virvar af dyr og planter. Den biologiske mangfoldighed og økosystemerne på Jorden er afgørende for vores liv. Vi har brug for kredsløbene, som giver os ilt, så vi kan ånde, og rent vand, som vi kan drikke. Og vi må høste af Jordens ressourcer for at få mad.

Verdensmål 15 handler om at tage vare på denne enorme rigdom. Vi må skabe en livsstil og bygge samfund, som ikke truer artsmangfoldigheden og heller ikke ødelægger økosystemerne. Desværre er der lang vej endnu, før det er en realitet.

Vi forbruger mange flere af Jordens ressourcer, end hvad der er bæredygtigt. Når vi fjerner et lille stykke natur, f.eks. for at bygge en vej, betyder det måske ikke så meget i sig selv. Men når stadig flere stykker natur ødelægges, får summen katastrofale følger. Hvert femte sekund forsvinder regnskov svarende til størrelsen på en fodboldbane.¹⁶ Det bliver 12 fodboldbaner pr. minut, 720 fodboldbaner i timen og 17.280 fodboldbaner i døgnnet. Skovrydningen er en katastrofe for den biologiske mangfoldighed, for de mennesker, som bor i skovene, og for klimaet. At standse skovrydning og genoprette de skove, som er ødelagt, er derfor en vigtig del af Verdensmål 15.

Teologisk refleksion

"Du lader kilder springe frem i dalene, mellem bjergene baner de sig vej, de giver vand til alle de vilde dyr, vildæsler får slukket deres tørst. Ved bredden bygger himlens fugle deres rede, på grenene sidder de og kvadrer. Du vander bjergene fra din højsal, jorden mættes med frugten af dit værk." (Salme 104, 10-13).

Bibelen er generøs, når den beskriver skaberværkets storhed og pragt. Den gennemgående tone er lovsang til Gud, som sørger for alt liv – også fugle og dyr.

I det græske Nye Testamente bruges ordet oikoumene om hele den beboede verden (for eksempel i Lukas 2,1). Ordet kommer af oikos (hus) og henviser til verdenshusholdningen og alt det, som tilhører den: mennesker, fauna og flora. Både økonomi og økologi har rod i samme begreb og må forstås inden for denne helhed.

I vor tid er både mangfoldigheden og balancen i naturen truet. Et såret skaberværk 'sukker og vander sig' og længes efter at opnå frihed (Romerbrevet 8,21-22). At værne om skaberværket er at slutte sig til lovsangen til Gud og bekende, at "jorden med alt, hvad den rummer, verden og dens beboere, tilhører Herren". (Salme 24,1). Samtidig betyder det at vedkende sig tilhørsforhold til en husholdning med slægtskabsbånd til alt det, der lever – som tilværelsens nådefulde gave og kald til tjeneste.

Spørgsmål

Tidligere blev udtrykket "at holde hus med" brugt om at have ansvar for en husholdning på en god måde. Hvad indebærer det, at mennesker har et særligt ansvar for at forvalte skaberværket og holde hus med alt liv på Jorden?

Hvilken mening giver det at tale om, at vi mennesker er i slægt med alt liv på Jorden?

Bøn

Gud, du som har givet liv til alt det, der myldrer og kryber og flyver, væk en ærefrygt for alt levende i os. Hjælp os at træde varsomt og lade mangfoldigheden leve. Tak for at alt hører med i helheden. Lær os at finde vor plads i din myldrende verden.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordring

At tage vare på livet på land er en sag for både den internationale, nationale og lokale politiske scene. Har I eksempler på dilemmaer, hvor naturværn står imod andre interesser? Hvad kan vi gøre for at blive bedre til at tage vare på naturen?

Salmer

"Almægtige og kære Gud."
*Frans af Assisi/Johannes Jørgensen/
Johannes Johansen, DDS 17*

"To gyldne sommerfugle." *Nis Petersen/
Hans Anker Jørgensen, 100 Salmer 869*

16 FRED, RETFÆRDIGHED OG STÆRKE INSTITUTIONER

Nogle lever i velfungerende retsstater med ytringsfrihed og stemmeret. Andre lever i stater med udbredt korruption og dårligt styre og er måske ikke engang blevet tildelt en fødselsattest. Nogle lever et trygt liv uden overgreb. Andre lever i konstant frygt for vold. Verdensmålet om fred, retfærdighed og stærke institutioner er måske det mest omfattende af alle de 17 Verdensmål. Ifølge dette mål skal verdenssamfundet fremme fredelige og inkluderende samfund, sikre retsbeskyttelse for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institutioner på alle niveauer.

Et af delmålene under Verdensmål 16 er at opnå en betydelig reduktion af alle former for vold og af andelen af voldsrelaterede dødsfald i hele verden. Verdenssundhedsorganisationen, WHO, definerer vold som forsætlig brug af eller trussel om fysisk magt eller tvang rettet mod en selv, andre enkeltpersoner eller en gruppe. For at en handling regnes som vold, må handlingen resultere i – eller have høj sandsynlighed for at resultere i – død, fysisk eller psykisk skade eller mangelfuld udvikling.

Vold udøves i mange forskellige sammenhænge: vold i nære relationer, vold mod børn, seksuel vold, tilfældig vold, krig, terror, tortur og andre brud på Menneskerettighederne. Det er klart, at der må arbejdes på mange niveauer, hvis vi skal opnå betydelig reduktion af vold. Vi skylder alle, som oplever vold, at gøre alt, hvad vi kan for at nå dette mål.

Teologisk refleksion

Fred og retfærdighed er nøgleord i Bibelen. Ganske ofte optræder de sammen som en påmindelse om, at der ikke findes nogen som helst retfærdighed uden fred og heller ikke fred uden retfærdighed. Begge forudsætter relationer præget af åbenhed og omsorg: "Troskab og sandhed mødes, retfærdighed og fred kysser hinanden" (Salme 85,11).

Både fred og retfærdighed er ifølge Bibelen trygt forankret i Guds omtanke for hans skaberværk. "Herren er nådig og retfærdig, vor Gud er barmhjertig" (Salme 116,5). I bibelsk forstand er retfærdighed ikke et koldt juridisk princip, som handler om skyld og straf, men det handler om indsatsen for at værne om menneskeværd og sikre rammer for et godt og meningsfyldt liv. Tilsvarende er fred mere end fravær af krig. Det hebraiske ord shalom udtrykker harmoni, velfærd og glæde i gode og trygge relationer.

På den baggrund beskriver Paulus retfærdighed og fred som kendetegn på Guds rige (Romerbrevet 14,17) – det, som Jesus gjorde nærværende, og som troen giver del i. Samtidig er de værdier, vi er kaldt til at fremme og kæmpe for, motiveret af håbet om, at de ved tidens ende skal virkeliggøres fuldt ud. "Men efter hans løfte venter vi nye himle og en ny jord, hvor retfærdighed bor" (2. Petersbrev 3,13).

Spørgsmål

Hvad kendetegner en bibelsk forståelse af fred og retfærdighed sammenlignet med den almindelige brug af disse begreber?

Drøft udsagnet: "Der findes ingen virkelig fred uden retfærdighed og ingen virkelig retfærdighed uden fred." Brug konkrete eksempler fra den tid, vi lever i.

Bøn

Fredens Gud,
vi beder om at alle, som er udsat for vold
og overgreb,
må rejses op og finde fred.
Bevar vore hjerter,
og styrk institutionerne, som bevarer
retten blandt os.
Led vore fødder ind på fredens vej.

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordringer

Har I forslag til ting, som kan gøres, for at hjælpe mennesker, som oplever vold i nærmiljøet?

Findes der noget vi her i Danmark kan gøre, for at bekæmpe vold andre steder i verden, hvad enten det er krig, brud på menneskerettigheder eller andre typer voldsudøvelse?

Salmer

"Nogen må våge i verdens nat"
Svein Ellingsen / Estrid Hessellund / Trond H. F. Kverno, DDS 366

"Du, som gik foran os."
Olov Hartman/N.J. Rald, DDS 457

"Gør mig til et redskab for din fred"
Frans af Assisi / Holger Lissner

17 PARTNERSKABER FOR HANDLING

Fremtiden er åben. Ingen kan vide, hvordan verden vil se ud i år 2030. Men én ting er sikkert: alt, hvad der er skabt af mennesker, kan forandres af mennesker. Samfundet defineres ikke af naturlove; det formes af de mennesker, som tager del i det. Verdenshistorien er blevet til gennem de valg, som mennesker på Jorden før os har gjort. Og på samme måde bliver fremtiden formet af de valg, vi tager i dag.

Verdensmål 17 handler om, hvordan vi i fællesskab skal nå de øvrige 16 mål. Verdensmålene er omfattende og ambitiøse, og alle sektorer i samfundet må involveres for at nå dem. Danmark og alle andre stater må tage ansvar. Både du og jeg, civilsamfundet, trossamfund og internationale organisationer må tage ansvar. Den private sektor, både store og små virksomheder, må tage ansvar. FN, Verdensbanken og andre internationale organisationer må tage ansvar. Ikke mindst må stater, virksomheder og organisationer, som forvalter store ressourcer, tage ansvar for at målene kan nås overalt – også i fattige lande og samfund. Hvis vi skal lykkes med store ændringer og nå Verdensmålene, må vi samarbejde. Det er muligt at flytte bjerge. Det er bare at begynde med at bære sten! Men ingen kan bære byrden alene.

Teologisk refleksion

Biblen giver klare anvisninger på, hvad der kendetegner et godt samfund. Fremfor alt retfærdighed og fred, at folk med begrænsede midler er sikret en plads i fællesskabet, og at mennesker i en udsat livssituation – enker, forældreløse og fremmede – mødes med respekt og omsorg (5. Mosebog 10,17-19).

Det er i første omgang myndighederne, som har ansvar for at sikre sådanne vilkår. En god konge skaffer de hjælpeløse ret og har blik for de små i samfundet (Salme 72,4). I tillæg har hver borger et samfundsansvar. Biblens menneskesyn og samfundssyn bekræfter gensidigt hinanden i den forstand, at enhver er kaldet til at fremme det, som er ret og godt i samfundet. "Menneske, du har fået at vide, hvad der er godt, hvad Herren kræver af dig: Du skal handle retfærdigt, vise trofast kærlighed og årvågent vandre med din Gud." (Mika 6,8).

Dette sker gennem samarbejde med alle mennesker af god vilje og ved at krydse sociale grænser i arbejdet for fællesskabets bedste. Det gælder også mennesker og grupper, vi i udgangspunktet kan have forbehold over for at samarbejde med. Således opfordrede profeten Jeremias sine landsmænd i fangenskabets i Babylon til at bidrage til fred og velfærd og til at bede for byen: "Stræb efter lykke og fremgang for den by, jeg førte jer bort til, og bed til Herren for den; går det den godt, går det også jer godt." (Jeremias 29,7).

Spørgsmål

Hvilket ansvar har lande som Danmark for, at Verdensmålene også kan blive opnået i verdens udviklingslande?

Bøn

Gud, alles far, du, som har skabt os til hinanden,
lad os erfare, at vi er søskende.
Tilgiv os, når vi glemmer det,
og væk søskendekærligheden i os på ny.
Lad os gå side om side mod en bedre fremtid.
Lad dit rige komme!

Alt og alle i dine hænder, Gud.
Amen.

Udfordringer

Hvilke samarbejdspartnere er aktuelle for jer (som menighed, kirke, organisation) i arbejdet med at fremme Verdensmålene? Og hvilke muligheder og udfordringer vil samarbejdet med dem give?

Hvordan kan man fastholde det særligt kristne i et sådant samarbejde med andre i samfundet?

Salmer

"Flammerne er mange, lyset er ét."
Anders Frostenson / Henrik E. Frederiksen
/ Olle Widestrand, DDS 335

"Gå i mørket med lyset."
Sten Kålø / Erling Lindgren,
100 salmer 862

Noter

1. FN (2015) The Millenium Development Goals Report: [https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%201\).pdf](https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf)
2. Børn og Unge i Danmark – Velfærd og Trivsel 2018: <https://www.vive.dk/media/pure/10762/2240313>
3. Food and Agriculture Organization of the United Nations: <http://www.fao.org/3/I9553EN/i9553en.pdf>
4. Ibid.
5. Ibid.
6. World Bank and WHO: Half the world lacks access to essential health services, 100 million still pushed into extreme poverty because of health expenses: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/12/13/world-bank-who-half-world-lacks-access-to-essential-health-services-100-million-still-pushed-into-extreme-poverty-because-of-health-expenses>
7. World Bank (2016) Women, Business and the Law 2016: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/22546>
8. WHO (2017) Violence against women: <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
9. Homicide in Denmark 1992-2016, Forensic Science International: Synergy, Volume 1, 2019, pp. 275-282 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2589871X19301317?via%3Dihub>
10. WHO (2017) Progress on Drinking Water, Sanitation and Hygiene - 2017 Update and SDG Baselines: https://www.who.int/water_sanitation_health/publications/jmp-2017/en/
11. Ibid.
12. WHO (2018) Household air pollution and health: <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/household-air-pollution-and-health>
13. Intergovernmental Panel on Climate Change (2018) Global Warming of 1,5 °C: <https://www.ipcc.ch/sr15/>
14. Jambeck, J., Geyer, R., Wilcox, C., Siegler, T., Perryman, M., Andrady, A., Narayan, R., Kara, L. (2015) Plastic waste inputs from land into the ocean: <http://science.sciencemag.org/content/347/6223/768.full>
15. <https://www.environment.gov.au/system/files/pages/2ee3f4a1-f130-465b-9c7a-79373680a067/files/nlsaw-2nd-complete.pdf>
16. FAO – FN's organisastio for ernæring og landbrug (2015) Global Forest Resources Assessment 2015 How are the world's forests changing? <http://www.fao.org/3/a-i4793e.pdf>

verdensmaalsbogen.dk